

СВІТОВА ЕКОНОМІКА ТА МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

УДК 339.5
JEL Classification: F14; Q17

ВПЛИВ АГРАРНОГО ІМПОРТУ З УКРАЇНИ НА ЕКОНОМІКУ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

©2025 БАБЕЦЬ І. Г.

УДК 339.5
JEL Classification: F14; Q17

Бабець І. Г.

Вплив аграрного імпорту з України на економіку країн Європейського Союзу

У статті проаналізовано динаміку та структуру імпорту української аграрної продукції країнами ЄС та виділено основні товарні групи продовольства, які імпортувалися з України. За допомогою регресійного аналізу панельних даних за 2018–2023 рр. для 22 країн ЄС виявлено позитивний вплив імпорту окремих видів аграрної продукції на економічне зростання цих країн. Підтверджено, що у 2018–2023 рр. ВВП Європейського Союзу прямо залежав від збільшення імпорту з України насіння і плодів олійних рослин, жирів та олій тваринного і рослинного походження, молока та молочних продуктів, яєць та натурального меду. Водночас виявлено обернену залежність ВВП країн ЄС від імпорту з України цукру і кондитерських виробів з цукру. В результаті дослідження не підтверджено наявності статистично значущого впливу імпорту зерна з України на ВВП країн ЄС. У статті проведено оцінювання залежності економічного зростання Болгарії, Польщі, Румунії, Словаччини та Угорщини від імпорту аграрної продукції з України у 2013–2023 рр. за допомогою методу лінійної множинної регресії. В результаті дослідження не виявлено статистично значущого зв'язку між ВВП Болгарії, Польщі, Румунії, Словаччини, Угорщини та імпортом з України насіння і плодів олійних рослин, молока та молочних продуктів, яєць, натурального меду, цукру та кондитерських виробів з цукру. Імпорт зернових культур з України позитивно впливав на ВВП Болгарії та Угорщини, а на ВВП Польщі, Румунії та Словаччини – впливу не здійснював. Також виявлено прямий зв'язок між ВВП Польщі, Румунії, Словаччини та імпортом з України жирів та олій тваринного і рослинного походження, тоді як ВВП Болгарії та Угорщини не залежали від імпорту цієї продукції. За результатами дослідження зроблено висновок про те, що аграрний імпорт з України не здійснював негативного впливу на економічне зростання усіх п'яти країн ЄС, які запроваджували обмеження і заборони на ввезення основних видів української аграрної продукції. Зроблено припущення про те, що зменшення у 2023 р. імпорту зернових культур з України Болгарією та Угорщиною, жирів та олій – Польщею та Словаччиною могло негативно вплинути на обсяги ВВП цих країн.

Ключові слова: сільськогосподарська продукція, аграрний імпорт, економічне зростання, Європейський Союз, регресійний аналіз.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2025-1-5-11>

Табл.: 1. **Формул.:** 1. **Бібл.:** 17.

Бабець Ірина Георгіївна – доктор економічних наук, професор, професор кафедри міжнародних економічних відносин, Центральнотехнічний університет (просп. Університетський, 8, Кропивницький, 25006, Україна)

E-mail: irina.babets@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0635-9375>

UDC 339.5
JEL Classification: F14; Q17

Babets I. H. The Impact of Agrarian Imports from Ukraine on the Economies of European Union Countries

The article analyzes the dynamics and structure of Ukrainian agrarian product imports by EU countries and highlights the main groups of food products imported from Ukraine. Through regression analysis of panel data from 2018 to 2023 for 22 EU countries, a positive impact of imports of specific types of agrarian products on the economic growth of these countries has been identified. It has been confirmed that in the years 2018 to 2023, the GDP of the European Union directly depended on the increase in imports from Ukraine of seeds and fruits of oilseed, fats and oils of animal and plant origin, milk and dairy products, eggs, and natural honey. Along with this, an inverse dependence of the GDP of EU countries on imports from Ukraine of sugar and sugar confectionery has been identified. As a result of the research, the presence of a statistically significant impact of grain imports from Ukraine on the GDP of EU countries has not been confirmed. The article assesses the dependence of economic growth in Bulgaria, Poland, Romania, Slovakia, and Hungary on the import of agrarian products from Ukraine during the years 2013 to 2023 using the method of linear multiple regression. The study found no statistically significant relationship between the GDP of Bulgaria, Poland, Romania, Slovakia, and Hungary and the import from Ukraine of seeds and fruits of oilseed, milk and dairy products, eggs, natural honey, sugar, and confectionery made from sugar. The importation of cereals from Ukraine positively influenced the GDP of Bulgaria and Hungary, while there was no impact on the GDP of Poland, Romania, and Slovakia. Additionally, a direct relationship has been found between the GDP of Poland, Romania, Slovakia, and the imports from Ukraine of fats and oils of animal and vegetable origin, while the GDP of Bulgaria and Hungary was not dependent on the imports of these products. Based on the results of the study, it is concluded that agrarian imports from Ukraine did not have a negative impact on the economic growth of all five EU countries that imposed restrictions and bans on the importation of key types of Ukrainian agrarian products. It is assumed that the reduction in 2023 of imports of grain crops from Ukraine by Bulgaria and Hungary, and fats and oils by Poland and Slovakia, could negatively affect the GDP volumes of these countries.

Keywords: *agricultural products, agrarian imports, economic growth, European Union, regression analysis.*

Tabl.: 1. **Formulae:** 1. **Bibl.:** 17.

Babets Iryna H. – Doctor of Sciences (Economics), Professor, Professor of the Department of International Economic Relations, Central Ukrainian National Technical University (8 Universytetskyi Ave., Kropyvnytskyi, 25006, Ukraine)

E-mail: irina.babets@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0635-9375>

Вступ. В умовах сервісизації економіки та розвитку наукомістких видів економічної діяльності в країнах ЄС частка сільського господарства не перевищувала 1,5 % від ВВП упродовж останніх десяти років. Проте Європейський Союз завдяки ефективній реалізації Спільної аграрної політики має високий рівень самозабезпеченості продовольством як за рахунок власного виробництва сільськогосподарської продукції, так і завдяки переробці імпортованої аграрної сировини у готові продукти харчування. Загалом українська продукція становила 5 % аграрного імпорту ЄС у 2023 р., тоді як до ЄС було спрямовано 56 % аграрного експорту України. Тобто залежність країн ЄС від імпорту аграрної продукції з України знаходиться на низькому рівні, натомість Україна істотно залежить від аграрного експорту до ЄС.

Збільшення аграрної складової в експорті України упродовж останніх десяти років стало джерелом додаткових загроз для стійкості української економіки в умовах війни. Блокування російськими військами чорноморських портів України призвело до різкого скорочення обсягів аграрного експорту та змусило експортерів транспортувати більшість експортної продукції сухоходом через західний кордон транзитом територією країн ЄС. З метою підтримки економіки України Європейський Парламент ухвалив рішення про тимчасове скасування митних тарифів і квот на імпорт української продукції до Співтовариства, що дозволило частково вирішити проблему експорту великих обсягів аграрної сировини з України. Водночас лібералізація торгівлі між Україною та ЄС викликала негативну реакцію фермерів у Болгарії, Польщі, Румунії, Словаччині та Угорщині, а уряди цих країн заявили про те, що зростання аграрного імпорту з України порушило рівновагу на внутрішніх ринках, та запровадили обмеження і заборони на імпорт основних видів української аграрної продукції. У зв'язку з цим актуальним є проведення дослідження, яке дасть відповідь на питання: чи насправді імпорт сільськогосподарської продукції з України шкодить економіці країн ЄС?

Торгівля України з ЄС упродовж останніх років є предметом активних наукових дискусій, де значна увага приділяється важливості аграрного експорту та спрощення доступу вітчизняним виробникам сільськогосподарської продукції до єдиного європейського ринку. Негрей М. і Трофімцева О. проаналізували ситуацію, що склалася на світових аграрних ринках у 2022 р. та охарактеризували позиції українського аграрного сектора на глобальному та європейському ринках сільськогосподарської продукції [1]. Хаецька О. проаналізувала товарну структуру аграрного експорту з України до ЄС, наголосила на зростанні важливості таких відносин після запровадження Угоди про

асоціацію між Україною та ЄС і визначила заходи для покращення торгівлі [2]. Бондаренко С. та ін. проаналізували зміни географічної структури аграрного експорту з України у 2022 р., які відбулися внаслідок блокування російськими військами морської логістики та переорієнтації експортерів на доставку продукції сухопутними коридорами через країни ЄС [3, с. 135–136].

Осташко Т. та ін. дослідили торгівлю України з ЄС та зробили висновок про «безперечні переваги» запровадження Поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі (ПВЗВТ) для українських експортерів сільськогосподарських товарів, що підтверджується, зокрема, істотним збільшенням позитивного сальдо торгівлі аграрною продукцією у 2020 р. порівняно з 2009 р. [4]. Ахведіані Т. і Мовчан В. зазначили, що хоча європейські аграрні підприємства розглядають українських виробників сільськогосподарської продукції як серйозних конкурентів, а Польща, Угорщина та Словаччина заборонили імпорт певних видів сільськогосподарських і харчових продуктів з України, частка української продукції в загальних обсягах аграрного імпорту ЄС залишалася незначною навіть у 2022 р. після тимчасового запровадження повної лібералізації торгівлі [5].

Шубравська О. та ін. на основі аналізу українського агропродовольчого експорту зробили висновок про стабільність обсягів та часток експорту до ЄС у довоєнний період та під час повномасштабної війни, підтвердили необґрунтованість тверджень, зроблених східноєвропейськими фермерами щодо надзвичайного напливу української агропродовольчої продукції [6]. Буяк Л. та ін. розглянули вплив кризових явищ в Україні на експорт сільськогосподарської продукції до країн ЄС, підкреслили важливість українського аграрного експорту для продовольчої безпеки багатьох країн та необхідність поглиблення співробітництва між Україною та ЄС з урахуванням потреб європейських партнерів у забезпеченні ланцюгів поставок сільськогосподарської продукції згідно з підписаними угодами [7].

Не зважаючи на те, що вчені наголошують на важливості української аграрної продукції для країн ЄС, емпіричні дослідження щодо оцінки такого впливу на економічне зростання цих країн не проводилися. Проте, визначення взаємозв'язку економічного зростання країн ЄС та аграрного імпорту з України є актуальним завданням з огляду на суперечки, які виникають в Болгарії, Польщі, Румунії, Словаччині та Угорщині з приводу істотного зростання обсягів надходження української сільськогосподарської продукції на їхні ринки.

Мета статті – оцінка впливу аграрного імпорту з України на економіку країн ЄС. Відповідно до мети поставлені наступні завдання: аналіз динаміки та структури імпорту української аграрної продукції країнами ЄС та ви-

ділення основних товарних груп продовольства, які імпортувалися з України у 2018-2023 рр.; оцінка впливу імпорту основних видів аграрної продукції з України на економічне зростання країн ЄС; оцінка впливу аграрного імпорту з України за основними товарними групами на економічне зростання країн ЄС, які запроваджували заборону імпорту української сільськогосподарської продукції.

Результати дослідження. Після повномасштабного вторгнення російських військ в Україну вітчизняні аграрні підприємства опинилися у складній ситуації через неможливість забезпечення експортних поставок зерна, насіння олійних рослин та олії з чорноморських портів, які були заблоковані агресором. Експортерам довелося розробляти автотранспортні логістичні маршрути та виходити на нові ринки, використовуючи транзитні можливості країн ЄС, які мають спільний кордон з Україною. З метою підтримки України, яка є одним з провідних виробників і постачальників на світові ринки аграрної продукції, Європейським Парламентом у червні 2022 р. було ухвалено рішення про тимчасове скасування усіх обмежень щодо ввезення українських товарів на митну територію ЄС під час повномасштабної війни [8]. У результаті склалися такі умови, які призвели до стрімкого збільшення імпорту з України зернових культур до Польщі з 0,06 млн т у 2021 р. до 2,45 млн т у 2022 р., до Іспанії – з 2,58 до 4,47 млн т відповідно, до Румунії – з 0,002 до 1,33 млн т. Також збільшився обсяг імпорту з України насіння та плодів олійних рослин до Болгарії з 0,06 млн т у 2021 р. до 0,98 млн т у 2022 р., до Румунії – з 0,006 до 0,83 млн т, до Польщі – з 0,1 до 0,81 млн т і до Угорщини – з 0,3 до 0,48 млн т [9].

Після підписання Угоди про асоціацію та реалізації угоди Північно-Східного Європеїстського Союзу став найбільшим торговим партнером України, частка якого в 2023 р. сягнула 56 % обсягу торгівлі товарами нашої країни, або у вартісному вимірі – 55,87 млрд дол. США [10]. Україна експортувала до ЄС у 2023 р. товарів на суму 23,4 млрд дол. США, а найбільшою була вартість експорту за такими видами аграрної продукції, як: зернові культури – 4575,4 млн дол. США (19,6 % від загального експорту товарів), тваринні або рослинні жири та олії – 2981,5 млн дол. США (12,7 %), насіння і плоди олійних рослин – 1942,7 млн дол. США (8,3 %), готові харчові продукти – 1953,7 млн дол. США (8,4 %) [10].

Спрямування основних потоків експорту аграрної продукції з України до ЄС у 2022 р. по різному вплинуло на динаміку обсягів та структуру імпорту окремих країн-членів інтеграційного об'єднання. Країни ЄС, що мають спільний кордон з Україною, до 2022 р. імпортували українське зерно в незначних обсягах, а після початку повномасштабної війни стали провідними імпортерами цієї продукції. Наприклад, Румунія у 2022 р. імпортувала з України зернових культур на суму 1240,4 млн дол. США, що у 670 разів перевищувало імпорт 2021 р. (1,85 млн дол.). Імпорт зернових культур Польщею за аналогічний період збільшився у 37,8 разів (з 16,9 до 639,2 млн дол.), а країна посіла третє місце після Іспанії, яка імпортувала українського зерна на 983 млн дол. (на 52,4 % більше порівняно з 2021 р.). Також у 2022 р. порівняно з 2021 р. відбулося істотне зростання імпорту з України насіння олійних рослин такими країнами, як: Румунія – у 158,2 разу, Словаччина –

у 32,4 разу, Болгарія – у 32,2 разу, Угорщина – 11,2 разу, Польща – у 7,1 разу. Водночас країни, які до повномасштабної війни імпортували значні обсяги зернових культур та насіння олійних рослин з України, з 2022 р. зменшили обсяги закупівлі. Так, Бельгія імпортувала зернових культур у 2022 р. на 62,5 % менше порівняно з 2021 р., а імпорт насіння олійних рослин за цей період зменшився майже удвічі (з 230,4 до 137,1 млн дол.). Нідерланди імпортували зернових культур з України у 2022 р. на 39,2 % менше, ніж у 2021 р., а Португалія – удвічі менше зернових культур і у 8 разів менше насіння олійних рослин.

Поряд із зростанням обсягів імпорту країнами ЄС сільськогосподарської сировини з України, у 2022 р. порівняно з 2021 р. відбулося збільшення обсягів імпорту тих продуктів харчування, ввезення яких регламентується вимогами щодо сертифікації та відповідності стандартам ЄС. За даними Державної служби статистики України, імпорт молока та молочних продуктів, яєць птиці, натурального меду збільшили такі країни: Німеччина – з 26,2 до 38,7 млн дол., Італія – з 4,7 до 18 млн дол., Нідерланди – з 3,1 до 22,4 млн дол., Польща – з 38,5 до 44,1 млн дол. Зростання імпорту цукру і кондитерських виробів з цукру з України найбільш помітним було в Болгарії (з 11,9 до 49,7 млн дол.), Хорватії (з 6,8 до 21,2 млн дол.), Литві (з 9,7 до 18,1 млн дол.), Угорщині (з 17,9 до 44,6 млн дол.), Польщі (з 44,6 до 60 млн дол.) та у Румунії (з 58,1 до 128,9 млн дол.) [11].

Завдяки підписанню угоди про створення «зернового коридору» у липні 2022 р. морські перевезення стали домінуючими у забезпеченні аграрного експорту з України, проте не вдалося досягнути довоєнних обсягів експортних поставок через чорноморські порти. Крім цього, незважаючи на часткове відновлення морської логістики, в умовах скасування митних тарифів і квот на українську продукцію з червня 2022 р., автотранспортні перевезення сільськогосподарської продукції з України до ЄС залишалися привабливими для українських експортерів, що зумовило високу інтенсивність функціонування сухопутного коридору і значні обсяги поставок до сусідніх країн ЄС.

У тих країнах Центральної Європи, які упродовж багатьох років були нетто-експортерами зернових та олійних культур, починаючи з 2022 р. імпорт з України почав впливати на внутрішні ринки. Найбільший обсяг аграрної продукції з України надходив до Польщі. Так, у 2022 р. Польща імпортувала з України 2,449 тис. т зернових культур, Румунія – 1334 тис. т, Угорщина – 1,295 тис. т, Словаччина – 490 тис. т, Болгарія – 45 тис. т, а імпорт українського зерна відносно обсягів власного виробництва був найбільшим в Словаччині (15 %) та Угорщині (14,6 %), а в Польщі це співвідношення було значно меншим (7,1 %) [9]. Внаслідок збільшення обсягів імпорту зернових культур з України та погіршення кон'юнктури на світовому ринку сільськогосподарської продукції відбулося різке зниження цін в зазначених країнах та виникли проблеми у місцевих фермерів щодо реалізації продукції з врожаю минулого року. З метою захисту національних інтересів п'ять країн ЄС (Болгарія, Польща, Румунія, Угорщина, Словаччина) в односторонньому порядку обмежили ввезення основних видів аграрної продукції з України. Зокрема, Польща запровадила з квітня 2023 р. заборону на ввезення

українського зерна, цукру, насіння, м'яса та молочних продуктів, яєць, меду та ін. (загалом 18 товарних позицій) [12]. Внаслідок цих обмежень українські експортери опинилися у складній ситуації, хоча транзитні перевезення територіями цих країн продовжилися з метою забезпечення експорту української продукції до третіх країн.

Попри те, що Європейська Комісія запровадила заборону постачання з України пшениці, кукурудзи, насіння ріпаку і соняшника на ринки Болгарії, Польщі, Румунії, Словаччини та Угорщини, загалом, на думку депутатів Європейського парламенту, «аграрний імпорту з України не має негативного впливу на стан європейських ринків» [13]. З огляду на це, Європейська Комісія продовжує підтримувати розвиток «шляхів солідарності» з метою зниження транзитних витрат українських експортерів, що відіграють важливу роль у формуванні продовольчої безпеки багатьох країн. При цьому, Єврокомісія погодилася, що різке збільшення аграрного імпорту з України до ЄС негативно вплинуло на діяльність фермерських господарств і на стан регіональних ринків у країнах-членах, які мають спільний кордон з Україною.

Для підтвердження чи спростування негативного впливу аграрного імпорту з України на економіку країн ЄС проведемо регресійний аналіз панельних даних, які характеризують економічне зростання, імпорту основних видів аграрної продукції та індекс споживчих цін на продовольчі товари за період 2018–2023 рр. Аналіз охоплює 22 країни ЄС і не включає Ірландію, Люксембург, Словенію, Фінляндію та Швецію, оскільки імпорту аграрної продукції з України був надзвичайно малим навіть у 2022–2023 рр., а за окремими товарними групами – взагалі відсутній.

Вектор залежної змінної включає показники ВВП у фактичних цінах, ВВП у розрахунку на одну особу (за ПКС), індекс ВВП (% до попереднього року) країн Європейського Союзу. Для проведення аналізу використані статистичні бази даних Світового банку [14–16]. Незалежні змінні – показники експорту з України до ЄС основних видів аграрної продукції (молоко та молочні продукти, яйця птиці; натуральний мед; зернові культури; насіння і плоди олійних рослин; жири та олії тваринного або рослинного походження; цукор і кондитерські вироби з цукру) за даними Державної служби статистики України [11], які розглядаємо як обсяги імпорту з України до ЄС. Також, з метою врахування цінового чинника, до переліку незалежних змінних було включено індекс споживчих цін (% до 2015 р.) для продуктів харчування, хліба і круп [17].

В результаті регресійного аналізу панельних даних за 2018–2023 рр. було виявлено істотну ($R=0,845$) залежність ВВП країн ЄС (GDP_{EU}) від імпорту з України більшості видів аграрної продукції та індексу споживчих цін на хліб і крупи:

$$GDP_{EU} = 175 + 0,15 Im_{04} + 0,27 Im_{12} + 0,2 Im_{15} - 0,14 Im_{17} - 2,78 ICP_{br} \quad (1)$$

Коефіцієнт детермінації показує, що обсяг ВВП країн ЄС у фактичних цінах на 71,5 % визначався зміною імпорту з України зазначених видів аграрної продукції та індексу споживчих цін на хліб і крупи, а на 28,5 % - іншими чинниками, які не включені в регресійну модель. Похибка роз-

рахунків не перевищила 1 %, що підтверджує статистичну значимість отриманих результатів.

Як видно з наведеного рівняння, найбільший позитивний вплив на ВВП країн ЄС здійснювало збільшення обсягів імпорту з України насіння і плодів олійних рослин (Im_{12}): збільшення на 1 % незалежної змінної сприяло зростанню залежної змінної на 0,27 %. Вплив імпорту жирів та олій тваринного і рослинного походження (Im_{15}), молока та молочних продуктів, яєць та натурального меду (Im_{04}) був дещо меншим. Водночас виявлена обернена залежність ВВП країн ЄС від імпорту з України цукру і кондитерських виробів з цукру (Im_{17}). Це можна пояснити тим, що така продукція переважно імпортується для реалізації кінцевим споживачам, переважно не проходить додаткової переробки і не створює доданої вартості у виробництві. Також виявлено обернений зв'язок між ВВП та індексом споживчих цін на хліб і крупи (ICP_{br}): при збільшенні на 1 % незалежної змінної відбувалося зменшення залежної змінної на 2,78 %. Враховуючи той факт, що надходження українського зерна призвело до зниження цін на європейському ринку зернових культур і збільшило пропозицію цього товару, можемо припустити, що імпорту зернових з України міг дещо сповільнити зростання цін на хліб і крупи в країнах ЄС. Проте, в результаті регресійного аналізу не виявлено статистично значимого впливу імпорту зернових культур з України на ВВП країн ЄС. Також не виявлено статистично значимої залежності інших показників економічного зростання країн ЄС (ВВП у розрахунку на одну особу за ПКС, індекс ВВП) від аграрного імпорту з України та індексів споживчих цін на продукти харчування та хліб і крупи.

Для подальшого аналізу було відібрано п'ять країн ЄС – Болгарію, Польщу, Румунію, Словаччину та Угорщину. Уряди цих країн найбільше були стурбовані негативним впливом імпорту аграрної продукції з України та запровадили односторонні заборони постачання українського зерна та інших продуктів на свої ринки. З метою оцінки залежності економічного зростання кожної з цих країн від імпорту аграрної продукції з України у 2013–2023 рр. застосовано метод лінійної множинної регресії. В результаті проведеного аналізу для кожної з п'яти досліджуваних країн були побудовані відповідні моделі залежності ВВП від імпорту основних видів аграрної продукції. Ці моделі характеризуються високою статистичною значимістю, оскільки похибка розрахунку коефіцієнтів при незалежних факторних змінних не перевищувала 1 %, а розрахункові значення критерію Фішера були більшими за їхні табличні значення (табл. 1).

Вплив імпорту з України молока та молочних продуктів, яєць, натурального меду (Im_{04}), насіння і плодів олійних рослин (Im_{12}), цукру та кондитерських виробів з цукру (Im_{17}) на ВВП кожної з п'яти країн упродовж досліджуваного періоду виявився статистично не значущим. Виявлено істотний ($R = 0,898$) прямий зв'язок між ВВП Болгарії та імпортом українських зернових культур (Im_{10}): при збільшенні на 1 % незалежної змінної відбувалося зростання залежної змінної на 0,145 % за інших незмінних умов. Також істотний, але водночас порівняно менший вплив імпорту зернових культур на ВВП спостерігався в Угорщині: при збільшенні на 1 % незалежної змінної відбувалося

Результати регресійного аналізу залежності ВВП країн ЄС від імпорту основних видів аграрної продукції з України у 2013–2023 рр.

Факторні ознаки	Залежна змінна				
	GDP _{Bul}	GDP _{Pol}	GDP _{Rom}	GDP _{Sl}	GDP _{Hun}
Кількість спостережень	11	11	11	11	11
Постійна величина	4,292*** (0,034)	5,569*** (0,123)	5,255*** (0,068)	4,415*** (0,063)	4,918*** (0,038)
lm_{04}	-	-	-	-	-
lm_{10}	0,145*** (0,023)	-	-	-	0,067*** (0,014)
lm_{12}	-	-	-	-	-
lm_{15}	-	0,156*** (0,023)	0,081*** (0,021)	0,126*** (0,031)	-
lm_{17}	-	-	-	-	-
R	0,898	0,909	0,789	0,798	0,842
R ²	0,807	0,827	0,623	0,639	0,709
F-критерій	F(1,9)=37,68	F(1,9)=43,05	F(1,9)=14,88	F(1,9)=15,78	F(1,9)=21,93

* – рівень статистичної помилки 10 %; ** – рівень статистичної помилки 5 %; *** – рівень статистичної помилки 1 %.

Джерело: розраховано автором

зростання залежної змінної на 0,067 % за інших незмінних умов. Вплив імпорту з України жирів та олій тваринного і рослинного походження на ВВП Болгарії та Угорщини був статистично не значущим.

Як видно з таблиці 1, в результаті регресійного аналізу не виявлено статистично значимої залежності ВВП Польщі, Румунії та Словаччини від імпорту зернових культур з України. У випадку Польщі спостерігався сильний ($R = 0,909$) прямий зв'язок між ВВП та імпортом з України жирів та олій тваринного і рослинного походження (lm_{15}): збільшення на 1 % незалежної змінної сприяло зростанню залежної змінної на 0,156 % за інших рівних умов. Коефіцієнт детермінації показує, що зміна ВВП Польщі на 82,7 % була зумовлена динамікою імпорту жирів та олій з України, а на 17,3 % – іншими чинниками, які не включені до регресійного аналізу. Дещо слабшим був вплив імпорту жирів та олій з України на ВВП Словаччини та Румунії, але ця залежність також була прямою: збільшення на 1 % незалежної змінної сприяло зростанню залежної змінної відповідно на 0,126 % для Словаччини і на 0,081 % – для Румунії.

Висновок. Отже, попри заяви урядів окремих країн ЄС про негативний вплив надходження сільськогосподарської продукції з України на рівновагу єдиного європейського ринку, імпорт аграрної продукції загалом позитивно впливав на економічне зростання ЄС. Це можна пояснити переважанням сировини у структурі аграрного імпорту, яка потім використовується для переробки і виготовлення харчових продуктів та інших товарів, що сприяє зміцненню продовольчої безпеки країн ЄС. Так, у 2018–2023 рр. ВВП Європейського Союзу прямо залежав від збільшення імпорту з України насіння і плодів олійних рослин, жирів та олій тваринного і рослинного походження, молока та молочних продуктів, яєць та натурального меду. Водночас за-

лежність ВВП від імпорту з України цукру і кондитерських виробів з цукру була оберненою, оскільки ця продукція переважно не зазнає переробки і не збільшує додану вартість у промисловості. У результаті дослідження не виявлено статистично значимого впливу імпорту зерна з України на ВВП країн ЄС.

Згідно результатів дослідження, відсутній статистично значущий зв'язок між ВВП Болгарії, Польщі, Румунії, Словаччини, Угорщини та імпортом з України насіння і плодів олійних рослин, молока та молочних продуктів, яєць, натурального меду, цукру та кондитерських виробів з цукру. Імпорт зернових культур з України позитивно впливав на ВВП Болгарії та Угорщини, а на ВВП Польщі, Румунії та Словаччини – впливу не здійснював. Також виявлено прямий зв'язок між ВВП Польщі, Румунії, Словаччини та імпортом з України жирів та олій тваринного і рослинного походження, тоді як ВВП Болгарії та Угорщини не залежали від імпорту цієї продукції. Отже, аграрний імпорт з України не здійснював негативного впливу на економічне зростання усіх п'яти країн ЄС, які запроваджували обмеження і заборони на ввезення основних видів української аграрної продукції. Відповідно, зменшення імпорту зернових культур з України Болгарією та Угорщиною, а також імпорту жирів та олій Польщею та Словаччиною, що відбулося у 2023 р. внаслідок запроваджених обмежень, могло негативно вплинути на обсяги ВВП цих країн.

Зважаючи на те, що проведено дослідження стосувалося оцінки впливу імпорту української аграрної продукції лише на показники економічного зростання країн ЄС, а інші аспекти функціонування економіки цих країн не розглядалися, напрямами подальших досліджень визначимо оцінку взаємозв'язку між результатами діяльності окремих

секторів економіки країн ЄС (аграрний сектор, переробна промисловість) та імпортом основних видів аграрної продукції з України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Негрей М. В., Трофімцева О. В. Аналіз функціонування аграрного сектору України в умовах війни. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Економічна»*, 2022. № 102. С. 49–56.

DOI: <https://doi.org/10.26565/2311-2379-2022-102-06>

2. Хаєцька О. П. Аналіз проблем і перспектив зовнішньої торгівлі України з країнами ЄС. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2021. № 4. С. 132–149.

DOI: <https://doi.org/10.37128/2411-4413-2021-4-9>

3. Бондаренко С., Нікішина О., Зеркіна О. Трансформація аграрного експорту України в умовах російської військової агресії: структурні зміни, адаптивні механізми та глобальні наслідки. *Journal of Scientific Papers "Social Development and Security"*. 2024. No. 14 (3). P. 116–142.

4. Ostashko T., Kobuta I., Olefir V., Lienivova H. Evaluation of the results and analysis of the impact of the DCFTA with the EU on agricultural trade in Ukraine. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2022. Vol. 8 (4). P. 86–108.

DOI: <https://doi.org/10.51599/are.2022.08.04.04>

5. Akhvlediani T., Movchan V. The Impact of Ukraine's Accession on the EU's Economy: The Value Added of Ukraine. ICDS Policy Paper. February, 2024. URL: https://cdn.ceps.eu/wp-content/uploads/2024/03/ICDS_Policy_Paper_The_Impact_of_Ukraines_Accession.pdf

6. Shubravska O., Prokopenko K., Krupin V. and Wojciechowska A. Challenges and opportunities for the development of Ukrainian agriculture in the context of EU enlargement. *Studies in Agricultural Economics*. 2024. Vol. 126. P. 1–9.

DOI: <https://doi.org/10.7896/j.2833>

7. Buiak L., Harmatiy N., Fedyshyn I. and Pryshliak K. The Impact of Crisis Events in Ukraine on the Export of Agricultural Products to EU Countries and the World. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. 2023. Vol. 46 (2). P. 193–201.

DOI: <https://doi.org/10.15544/mts.2023.19>

8. Regulation (EU) 2022/870 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2022 on temporary trade-liberalisation measures supplementing trade concessions applicable to Ukrainian products under the Association Agreement between the European Union and the European Atomic Energy Community and their Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32022R0870>

9. The EU increases its agri-food imports from Ukraine: causes and reactions from Central European states. URL: <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2023-04-11/eu-increases-its-agri-food-imports-ukraine-causes-and>

10. Товарна структура зовнішньої торгівлі з країнами ЄС в 2023 році // Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/zd/tsztt_ES/tsztt_ES_u/arh_tsztts_2023_u.html

11. Країни за товарною структурою зовнішньої торгівлі 2018-2023 рр. // Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2024/zd/kr_tsrt/arh_kr_2023.htm

12. Rozporządzenie Ministra Rozwoju i Technologii z dnia 15 kwietnia 2023 r. w sprawie zakazu przywozu z Ukrainy produktów rolnych (Dz. U. z 2023 r., poz. 717). URL: <https://www.dziennikustaw.gov.pl/DU/2023/717>

13. Єврокомісія не бачить негативного впливу аграрного експорту з України на ринки ЄС. *Європейська правда*. 29 листопада 2023. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/11/29/7174510>

14. GDP (current US\$) – European Union. URL: https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=EU&year_high_desc=

15. GDP per capita, PPP (current international \$) – Europe and Central Asia (IFC classification). URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD?locations=C5>

16. Real GDP growth rate. Eurostat. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tec00115/default/table?lang=en>

17. HICP – annual data (average index and rate of change). URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/prc_hicp_aind/default/table?lang=en&category=prc.prc_hicp

REFERENCES

Akhvlediani, T., and Movchan, V. "The Impact of Ukraine's Accession on the EU's Economy: The Value Added of Ukraine". ICDS Policy Paper. February, 2024. https://cdn.ceps.eu/wp-content/uploads/2024/03/ICDS_Policy_Paper_The_Impact_of_Ukraines_Accession.pdf

Bondarenko, S., Nikishyna, O., and Zerkina, O. "Transformatsiia ahrarnoho eksportu Ukrainy v umovakh rosiiskoi viiskovoi ahresii: strukturni zminy, adaptivni mekhanizmy ta hlobalni naslidky" [Transformation of Ukraine's Agricultural Exports in the Context of Russian Military Aggression: Structural Changes, Adaptive Mechanisms and Global Consequences]. *Journal of Scientific Papers "Social Development and Security"*, no. 14(3) (2024): 116-142.

Buiak, L. et al. "The Impact of Crisis Events in Ukraine on the Export of Agricultural Products to EU Countries and the World". *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*, vol. 46 (2) (2023): 193-201.

DOI: <https://doi.org/10.15544/mts.2023.19>

"GDP (current US\$) - European Union". https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=EU&year_high_desc

"GDP per capita, PPP (current international \$) - Europe and Central Asia (IFC classification)". <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD?locations=C5>

"HICP - annual data (average index and rate of change)". https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/prc_hicp_aind/default/table?lang=en&category=prc.prc_hicp

"Krainsy za tovarnoi strukturoiu zovnishnoi torhivli 2018-2023 rr." [Countries by Commodity Structure of Foreign Trade 2018-2023]. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2024/zd/kr_tsrt/arh_kr_2023.htm

Khaietska, O. P. "Analiz problem i perspektiv zovnishnoi torhivli Ukrainy z krainamy Yes" [Analysis of Problems and Prospects of Ukraine's Foreign Trade with EU Countries]. *Ekonomika, finansy, menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky*, no. 4 (2021): 132-149.

DOI: <https://doi.org/10.37128/2411-4413-2021-4-9>

[Legal Act of Poland] (2023). <https://www.dziennikustaw.gov.pl/DU/2023/717>

Nehrei, M. V., and Trofimtseva, O. V. "Analiz funktsionuvannia ahrarnoho sektoru Ukrainy v umovakh viiny" [Analysis of the Functioning of the Agricultural Sector of Ukraine in War Conditions]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriya «Ekonomichna»*, no. 102 (2022): 49-56.

DOI: <https://doi.org/10.26565/2311-2379-2022-102-06>

Ostashko, T. et al. "Evaluation of the results and analysis of the impact of the DCFTA with the EU on agricultural trade in Ukraine". *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, vol. 8 (4) (2022): 86-108.

DOI: <https://doi.org/10.51599/are.2022.08.04.04>

"Real GDP growth rate". Eurostat. <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tec00115/default/table?lang=en>

"Regulation (EU) 2022/870 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2022 on temporary trade-liberalisation measures supplementing trade concessions applicable to Ukrainian products under the Association Agreement between the European Union and the European Atomic Energy Community and their Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part". <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32022R0870>

Shubravska, O. et al. "Challenges and opportunities for the development of Ukrainian agriculture in the context of EU enlargement". *Studies in Agricultural Economics*, vol. 126 (2024): 1-9.

DOI: <https://doi.org/10.7896/j.2833>

"The EU increases its agri-food imports from Ukraine: causes and reactions from Central European states". <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2023-04-11/eu-increases-its-agri-food-imports-ukraine-causes-and>

"Tovarna struktura zovnishnoi torhivli z krainamy YeS v 2023 rotsi" [Commodity Structure of Foreign Trade with EU Countries in 2023]. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/zd/tsztt_ES/tsztt_ES_u/arh_tsztt_es_2023_u.html

"Yevrokomisiia ne bachyt nehatyvnoho vplyvu ahrarnoho eksportu z Ukrainy na rynky YeS" [The European Commission Does Not See a Negative Impact of Agricultural Exports from Ukraine on EU Markets]. *Yevropeiska pravda*. November 29, 2023. <https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/11/29/7174510>

Стаття надійшла до редакції 02.01.2025 р.

Статтю прийнято до публікації 14.01.2025 р.

■